

УДК 373:091.12:005.963 (73)

Ю.С. Правдівцева

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ СЕРЕДНІХ ШКІЛ США

У статті розглянуто основні підходи до підвищення кваліфікації вчителів середніх шкіл США. З'ясовано, що ефективними підходами є такі, як особистісно-орієнтований, поведінковий (біхевіористський) та соціально-психологічний. Установлено, що в основу особистісно-орієнтованого підходу покладено твердження про унікальність та неповторність кожного вчителя. Поведінковий підхід спрямовано на перебудову професійної поведінки вчителя. Основою соціально-психологічного підходу є адаптація вчителів до реальних умов, що існують у школі.

Ключові слова: підвищення кваліфікації, вчителі, підходи, США.

В статье рассмотрены основные подходы к повышению квалификации учителей средних школ США. Выяснено, что эффективными подходами являются такие, как личностно-ориентированный, поведенческий (бихевеиористский) и социально-психологический. Установлено, что в основу личностно-ориентированного подхода положено утверждение об уникальности и неповторимости каждого учителя. Поведенческий подход направлен на перестройку профессионального поведения учителя. Основой социально-психологического подхода является адаптация учителей к реальным условиям, которые существуют в школе.

Ключевые слова: повышение квалификации, учителя, подходы, США.

Main approaches to the USA secondary school teachers' professional development are considered in this article. It is found that there are three effective approaches to the teachers' professional development. These are personal, behavioral, and social and psychological approaches. It is elucidated that personal approach states the iniquity of every teacher. Behavioral approach is directed to the change of professional behavior of teachers. In the heart of social and psychological approach there is the adaptation of teachers to real conditions that exist in school.

Key words: professional development, teachers, approaches, the US.

Постановка проблеми. Підвищення кваліфікації вчителів є одним із пріоритетних завдань вітчизняної освіти. Адже лише висококваліфікований, небайдужий до своєї роботи педагог може

доступно та цікаво пояснити навчальний матеріал, прищепити дітям любов до школи та навчання, виховати у них необхідні моральні й духовні якості. У зв'язку з цим педагог постійно здійснює самоосвіту, що дає можливість оновлювати й поповнювати свої знання, бути в курсі нових ефективних методик викладання.

Аналіз актуальних досліджень. Зазначимо, що українські науковці приділяють значну увагу питанням підготовки та професійного росту вчителів. Так, у працях В. Андрущенка, І. Зязюна, В. Кременя та інших науковців розкрито особливості сучасної філософії освіти. Т. Десятов, П. Підласий, С. Сисоєва у своїх дослідженнях визначили шляхи вдосконалення неперервної професійної освіти. У доробках О. Дубасенюк, В. Євдокимова, С. Золотухіної, І. Прокопенка, В. Семиченко та інших учених проаналізовано сучасні вимоги до здійснення професійної підготовки вчителів.

Водночас слід зазначити, що важливим джерелом для вдосконалення вітчизняної системи підвищення кваліфікації вчителів середніх шкіл є вивчення та аналіз досвіду інших країн щодо даного питання. З огляду на це особливий інтерес представляють США, які мають вагомі педагогічні досягнення та здобутки у сфері реалізації післядипломної освіти вчителів.

Мета статті – проаналізувати основні підходи до підвищення кваліфікації вчителів середніх шкіл США.

Виклад основного матеріалу. Як стверджують американські фахівці, знання своєї дисципліни є важливим, але не головним показником високої компетентності вчителя. Вони вважають, що до основних якостей та характеристик, якими має володіти досвідчений кваліфікований педагог, належать такі:

- наявність ґрунтовних знань з навчальної та суміжних дисциплін;
- гнучкість мислення та легкість сприйняття нової інформації;
- визнання та прийняття індивідуальних особливостей учнів та інших учителів;
- спроможність знаходити спільну мову зі школярами, батьками та своїми колегами;

- здійснення постійного самоаналізу й саморозвитку в цілому;
- наявність ентузіазму;
- вияв почуття гумору;
- сформованість таких якостей, як увічливість, чуйність, доброзичливість, повага до почуттів інших людей;
- орієнтація на світ дитини та повага її інтересів та можливостей;
- реалізація творчого підходу до професійної діяльності [2].

Для наближення вчителів до визначеного еталону в США застосовують різні підходи до підвищення кваліфікації вчителів, які дозволяють охопити різноманітні інтереси педагогів та якомога більше врахувати їхні психологічні особливості й потреби професійного росту. На основі аналізу педагогічної літератури було виділено три основні підходи, а саме:

- особистісно-орієнтований;
- поведінковий;
- соціально-психологічний.

Засновником особистісно-орієнтованого підходу підвищення кваліфікації вчителів вважають американського психолога Дж. Келлі, який акцентував увагу на тому, що особистість необхідно сприймати як дослідника, який постійно аналізує й намагається вдосконалити свій життєвий досвід та знання. Особисті знання людини Дж. Келлі називає конструктивізмом окремої людини або конструктом, який дозволяє людині сприймати оточуючу дійсність та сприймати відносини між іншими людьми.

Теорія конструкта Дж. Келлі базується на процесах, які дозволяють людям зрозуміти свої психологічні особливості. Він зазначає, що вчителі, як і суб'єкти, які навчаються, набувають нової форми розуміння матеріалу, що викладають, структури знань та понять в результаті рефлексивного процесу. Взаємодіючи один з одним, вони постійно реконструюють бачення того чи іншого питання. Тому корисно розвивати двополярні розміри значень або особових конструктів [4].

З огляду на це Б. Левін зазначає, що у процесі підвищення кваліфікації вчителів необхідно вчити їх аналізувати власні методи викладання та методи викладання своїх колег, поведінку

педагогів та учнів, робити відповідні висновки та на їх основі за необхідністю змінювати стиль або методи викладання [5, с. 274].

Особистісно-орієнтований підхід підкреслює індивідуальність та неповторність кожного вчителя. Основою цього підходу є твердження, що справжній учитель – це, передусім, індивідуальність. Ураховуючи, що всі гарні вчителі – це неповторні індивідуальності, не можна знайти єдиного підходу до підвищення їх кваліфікації. Справжній учитель є, безумовно, компетентним, але він не має загального «набору компетентностей», притаманного всім та одразу. Як і учні, яких він навчає, вчитель є унікальним за своєю природою.

Прихильники цього підходу вважають, що немає «поганих» чи «гарних» методів навчання. Адже про ефективність методів свідчать результати навчальної діяльності, й те, що ідеально підходить одній групі, може зовсім не підходити іншій. Саме тому цьому підходу властива індивідуалізація інструкцій для вчителів, що сприяє розвитку їхніх творчих здібностей та амбіцій і дозволяє гнучко та вчасно реагувати на зміни у суспільстві [2].

Іншим підходом до підвищення кваліфікації вчителів є поведінковий (або біхевіористський) підхід. Його засновниками були такі відомі американські вчені, як А. Бандура, Д. Девідсон, Б. Скіннер. Прибічники цього підходу вважають, що основне завдання курсу підвищення кваліфікації вчителів має бути орієнтовано на зміну та перебудову професійної поведінки учителя. Зокрема, Л. Гейт наголошував, на тому, що чим більше у вчителя є професійних автоматизованих навичок, які не потребують роздумів для ефективної діяльності, тим більше в нього є часу і можливостей для вирішення нестандартних ситуацій, які виникають у навчальному процесі [3, с. 87].

Поведінка вчителів, які обрали цей шлях підвищення власної кваліфікації, змінюється залежно від ситуацій та вимог, швидко пристосовуючись до вимог, які висувають учні та суспільство [2].

Як встановлено, в межах поведінкового підходу інтегровано застосовують дві основні дидактичні стратегії: 1) позитивістсько-технократичну, що надає великого значення формуванню вмінь і навичок на основі позитивного підкріплення; 2) прогресивістську, що орієнтується на внутрішні мотиваційні фактори навчання. Інтегроване використання цих двох педагогічних стратегій

дозволяє забезпечити розвиток професіоналізму й інтелектуального саморозвитку вчителів. Причому основою поведінкового підходу до підвищення кваліфікації вчителів є три педагогічних конструкти особистості:

- конструкт педагогічних умінь і навичок;
- конструкт сприйняття себе як учителя;
- конструкт уявлень про педагогічну діяльність.

У сукупності ці конструкти дозволяють формувати вчителя, який сприймає себе і як теоретика, який уносить нові ідеї щодо забезпечення навчально-виховного процесу, і як практика, який організовує навчально-виховний процес на базі наявних педагогічних умінь та навичок [1].

Водночас, слід зазначити, що поведінковий підхід до підвищення кваліфікації вчителів недостатньо враховує їхні особисті інтереси, психосоціальні та духовні особливості, що, на думку деяких науковців, є його суттєвим недоліком.

Третім підходом до підвищення кваліфікації вчителів є соціально-психологічний підхід. Прибічники цього підходу мають на меті переосмислити традиційну форму підвищення кваліфікації вчителів, переорієнтовуючи її на потреби вчителів. Зокрема, вони пропонують спрямувати свої зусилля на формування доброзичливого педагогічного колективу, члени якого допомагатимуть один одному у вирішенні педагогічних проблем.

У даному підході чільне місце посідає адаптація вчителів до реальних умов, які існують у школі, розвитку в них гнучкості мислення та відмови від «педагогічного менталітету», який виражається у консервативному ставленні до подій, небажанні працювати по-новому.

У межах цього підходу навчання вчителів ґрунтується на активному засвоєнні знань та проводиться у декілька етапів:

- прослуховування необхідної теоретичної інформації;
- надання певного часу для її осмислення;
- перегляд відеоуроків, під час яких вирішується дана педагогічна проблема;
- застосування набутих знань та умінь на практиці в учнівському колективі [6].

Так, учителям показують можливі шляхи застосування набутих під час підвищення кваліфікації знань у практичній

діяльності, що сприяє підвищенню їхньої мотивації до навчання, засвоєнню нових моделей професійної поведінки та оригінальних методик викладання.

Іншим необхідним елементом перепідготовки вчителя прибічники соціально-психологічного підходу вбачають створення позитивного мікроклімату в педагогічному колективі та школі в цілому, внутрішньої психологічної атмосфери, яка характеризується теплотою, повагою до різних поглядів, емоційних реакцій особистості.

Прибічники цього підходу зазначають, що позитивний мікроклімат в педагогічному колективі мають створювати самі педагоги за допомогою консультантів-професіоналів, завданням яких є аналіз психологічного стану колективу та організація соціально-психологічних тренінгів, під час яких учителям:

- пояснюють механізми ділової і міжособистісної взаємодії;
- допомагають зрозуміти чітку мережу спілкування як по горизонталі, так і по вертикалі;
- обговорюють комплекси освітніх цілей школи;
- пояснюють причини та наслідки можливих конфліктів і допомагають переносити їх у площину конструктивного вирішення;
- визначають альтернативні способи вирішення проблеми за допомогою рольових ігор;
- виділяють нетрадиційні способи та критерії щодо оцінювання результатів учителів та учнів;
- розробляють та впроваджують процедури пошуку інноваційних діяльностей у школі та за її межами [5, с. 134].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, з огляду на вищезазначене можна дійти висновку, що вчителі шкіл США можуть обрати ту модель підвищення кваліфікації, яка найбільше відповідає їхнім вимогам та потребам, що сприяє ефективному засвоєнню педагогами нових методик викладання та оновлення і поглиблення знань з навчальної дисципліни.

У подальшому планується проаналізувати індивідуальні та групові форми підвищення кваліфікації вчителів США.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гаргай В.Б. Современные подходы к обучению в системе повышения квалификации учителей США : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / В.Б. Гаргай. – Москва, 1993. – 20 с.

2. Comb A.W. Personal Approach to Good Teaching / A.W. Comb // Educational Leadership. – March, 1964. – P. 369 – 399. – Режим доступу :
http://www.ascd.org/ASCD/pdf/journals/ed_lead/el_196403_combs.pdf
3. Gates L. Ego development as the goal of education / L. Gates // Education, 1982. – V. 103. – P. 87 – 90.
4. Kelly G.A. A Theory of Personality : The Psychology of Personal / G.A. Kelly // Constructs. – New York. Norton, 1963. – Vol. 1. – 190 p.
5. Levin B. Case Studies of Teacher Development : an In-Depth Look at How Thinking About Pedagogy Develops Over Time / B. Levin. – Mahwah : Routledge, 2008. – 304 p.
6. Peterson P. Education Psychology as a «Foundation» in Teacher Education : reforming an Old Notion / P. Peterson, M.K. Christopher, W.P. Dickson. – Режим доступу :
<http://ncrtl.msu.edu/http/ipapers/html/pdf/ip899.pdf>.